

RAZPRAVE / ARTICLES

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 81 (2021) 3, 555—567

Besedilo prejeto/Received:07/2021; sprejeto/Accepted:09/2021

UDK/UDC: 314314(497.4):378.4

DOI: 10.34291/BV2021/03/Gams

© 2021 Gams et al., CC BY 4.0

*Matjaž Gams in Mari Jože Osredkar***Katoliški nauk in znanost
o demografskih vprašanjih***Catholic Doctrine and Science on Demographic Issues*

Povzetek: V prispevku so predstavljeni temeljni demografski trendi v Sloveniji in po svetu s poudarkom na izumiranju malih evropskih narodov, kakor so Slovenci. Na temelju analize upadanja števila rojstev v svetovnem merilu in v Sloveniji predstavljamo predloge katoliškega nauka in znanstvena dognanja demografske stroke za povečanje števila rojstev. Članek prinaša spoznanje, da je precejšnja skladnost med pogledoma katoliškega religijskega nauka o demografskih vprašanjih, ki ga uči Teološka fakulteta v Ljubljani, in spoznanji slovenske demografske stroke, kako rešiti demografsko krizo.

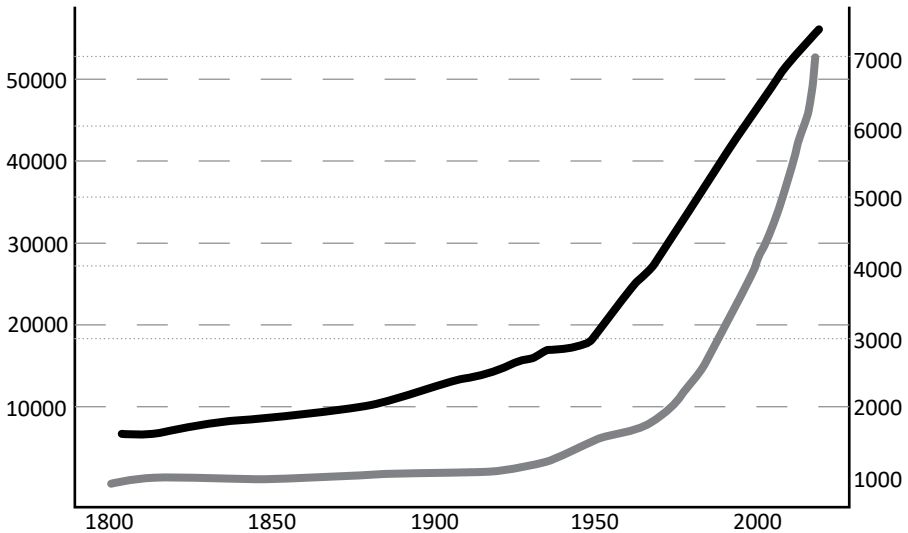
Ključne besede: demografija, nataliteta, Slovenija, Teološka fakulteta, Inštitut Jožef Stefan

Abstract: The article presents basic demographic trends in Slovenia and globally with an emphasis on the extinction of small European nations like Slovenia. Based on an analysis of the decrease in the number of births worldwide and in Slovenia, we introduce proposals of Catholic doctrine and Slovenian scientific findings to increase the number of births. The article shows that there is definite coherence between the views of the Catholic religious doctrine on demographic issues taught by the Faculty of Theology in Ljubljana and findings of the Slovenian demographic profession on how to solve the demographic crisis.

Keywords: Demography, Birth Rate, Slovenia, Faculty of Theology, Jožef Stefan Institute

1. Uvod

Inštitut Jožef Stefan in Teološka fakulteta, predvsem po zaslugi avtorjev tega prispevka, že 15 let sodelujeta pri organizaciji demografske konference v okviru Informacijske družbe. Leta 2018 sta avtorja prispevka sodelovala pri posvetu v Državnem svetu (Državni svet 2020) na temo demografije; predstavila sta vsak svoj

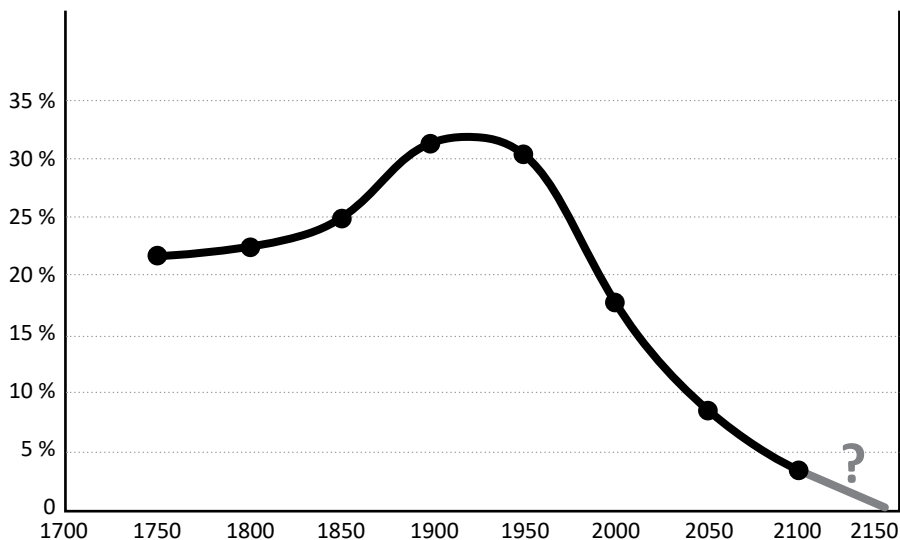
Slika 1: Eksponentna rast prebivalstva zadnje stoletje se sklada z uničevanjem živalstva in okolja. Pod grafom imamo napisane letnice od 1800 do 2000. Številke na desni označujejo število zemeljskega prebivalstva, izražene so v milijonih (vijolična zgornja linija), številke na levi pa označujejo izgubo vrst v smislu zmanjšanja biotske raznovrstnosti (zelena linija spodaj). Vir: Scott, J.M. 2008. *Threats to Biological Diversity: Global, Continental, Local*. U.S. Geological Survey, Idaho Cooperative Fish and Wildlife, Research Unit, University of Idaho.

referat. Dr. Matjaž Gams, ki je tudi državni svetnik, je v svojem predavanju nakazal, kako preprečiti izumiranje slovenskega naroda (Gams 2018). Pri tem dogodku sta sodelovala tudi dr. Drago Čepar in prof. dr. Janez Malačič, strokovnjaka z najdaljšim ‚demografskim stažem‘ v Sloveniji. Razprave so zbrane v Beli knjigi slovenske demografije, ki je postavila temelje za strokovno obravnavo demografske tematike (Gams in Malačič 2019). Nivo znanstvenih razprav ni ostal neopažen v slovenski politiki, saj je predsednik Republike Slovenije g. Borut Pahor povabil oba avtorja tega članka na posvet o demografskih vprašanjih v predsedniško palačo in njun prispevek na diskusiji je bil odmeven (Šokić 2019).

V članku bomo predstavili demografsko stanje v Sloveniji, ki ga bomo postavili v kontekst globalnih demografskih problemov. Glavni namen in hkrati izvirno sporočilo prispevka pa je, pokazati na podlagi predstavitve katoliškega nauka in znanstvenega pogleda na demografska vprašanja precejšnjo sorodnost med katoliškim naukom in spoznanji slovenske demografske stroke v analizi demografskega stanja in v spodbudah za rešitev demografske krize.

2. Demografsko stanje po svetu

Graf na sliki 1 nam pokaže, da sorazmerno z eksponentnim naraščanjem števila ljudi na zemlji izumirajo tudi živalske vrste. V zadnjih 40 letih je upadlo število živali

Slika 2: Zmanjševanje deleža Evropejcev v svetovni populaciji. Pod grafom so letnice od 1700 do 2150; na levi strani so odstotki deleža Evropejcev v svetovni populaciji. Vir <https://www.pngwing.com/en/free-png-nuudh>.

(ali število njihovih kilogramov) za polovico in trendi šestega velikega svetovnega izumiranja živali in rastlin so očitni (Kolbert 2014). Verjetno ni treba posebej razlagati, kako v zadnjih desetletjih industrija segreva zemeljsko ozračje in kot posledica tega uničuje možnosti za življenje na zemlji. Demografska rast, ki jo predvidevajo projekcije, če bi se nadaljeval trend zadnjih desetletij in predvsem današnji način življenja človeštva, bi bila očitno nevzdržna na daljše obdobje. To pa ni edini in tudi ne največji demografski problem. Problematično je upadanje rojstev!

Omenimo položaj v zahodnem svetu. V Evropi resda ni zunanje fizične ali pravne prisile glede rojevanja otrok, toda liberalistično-hedonistične težnje ustvarjajo javno mnenje, ki ni naklonjeno povečanju natalitete. To mnenje prek klasičnih in spletnih medijev vpliva na pare, da se odločajo za minimalno število otrok ali se celo ne odločajo za otroke. Zato v Evropi beležimo negativni naravni prirastek.

»Na začetku stoletja se je v Evropi začela skupna stopnja rodnosti zniževati. V letih 2001 in 2002 je stopnja znašala 1,46 živorojenega otroka na žensko. Do leta 2010 se je sicer povišala na 1,62, nato se je do leta 2013 znižala na 1,54, leta 2014 pa znova povišala na 1,58. V razvitih delih sveta se za stopnjo naravnega obnavljanja prebivalstva, tj. za raven, na kateri bi bilo število prebivalstva brez priseljevanja ali izseljevanja dolgoročno stabilno, šteje skupna stopnja rodnosti 2,10 živorojenega otroka na žensko.« (Eurostat 2020)

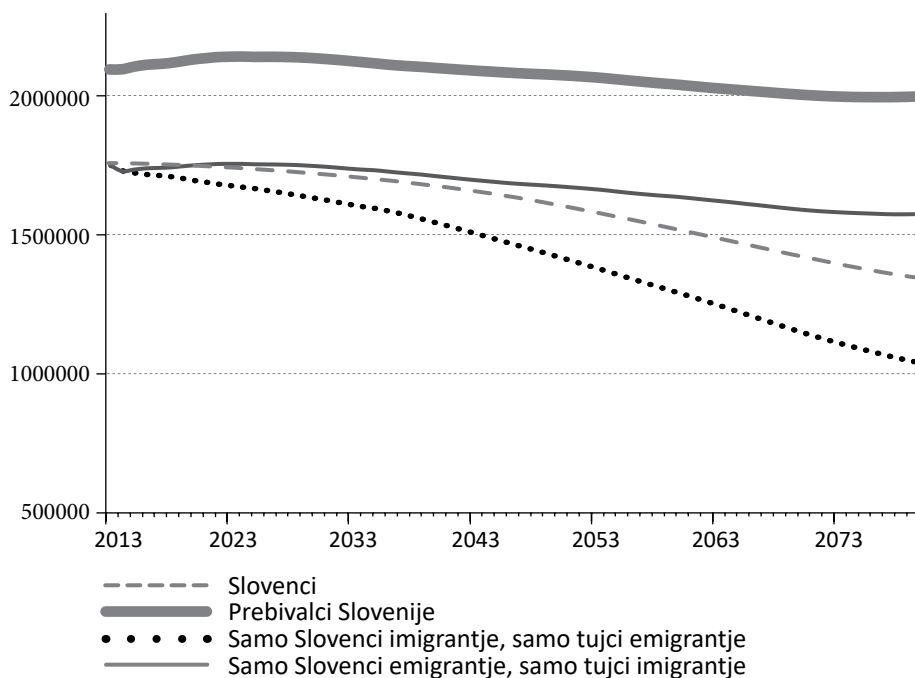
Posledici zmanjšane natalitete sta staranje prebivalstva in izumiranje narodov. To zadnjo trditev potrjuje graf na sliki št. 2, na kateri krivulja prikazuje zmanjševanje

deleža prebivalcev evropskega izvora (v Evropi ali kjerkoli po svetu) v svetovni populaciji. Z drugo besedo, kaže na izumiranje evropskih narodov (Volset idr. 2020).

Ko govorimo o demografski sliki človeštva, ne moremo ne opaziti, da kljub naraščanju prebivalstva radikalno pada rodnost. Razlog ni znan, lahko je zaradi okolja (Levine in Swan 2016; Swan in Colino 2021), iz kulturno-socioloških razlogov ali zaradi obojega. Ta trend lahko močno opazimo predvsem v razvitih državah, v nekoliko manjši meri pa v deželah tretjega sveta. Vsekakor lahko zapišemo, da se število novorojenih otrok v zadnjih 10 letih v svetu praktično ne povečuje več (Pearce 2008). Nobena država, ki je padla pod mejo reprodukcije 2,1 otroka na žensko, se ni vrnila nazaj čez to mejo, vsaj do sedaj ne. Niti Kitajska, ki je začela z močnimi spodbujevalnimi ukrepi, ko se rodnost po ukinitvi prepovedi rojevanja več kakor enega otroka ni dvignila. Tabela 1 prikazuje, da se je v svetovnem merilu rodnost od leta 1955, ko beleži 4,97 otroka na žensko, do leta 2020 zmanjšala na 2,47. Hkrati pa se je povprečna starost med omenjenima letnicama zvišala od 23 do 30,9 leta. Pričakovana življenjska doba se je zvišala po celem svetu (po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije na svetovni ravni znaša povprečno 70 let). V 45 letih smo tako pridobili 12,2 leta življenja oziroma se pričakovana življenjska doba v zadnjih 150 letih povečuje za šest ur na dan. Prihajajoči demografski problem na svetu torej ni več veliko število prebivalcev, temveč vse manjša rodnost, posledica tega pa sta staranje prebivalstva in izumiranje manjših narodov.

Leto (julij 1)	Prebivalci	Letna rast	Povprečna starost	Rodnost	Urbana pop. %
2020	7,794,798,739	1,05 %	30,9	2,47	56,2 %
2019	7,713,468,100	1,08 %	29,8	2,51	55,7 %
2018	7,631,091,040	1,10 %	29,8	2,51	55,3 %
2017	7,547,858,925	1,12 %	29,8	2,51	54,9 %
2016	7,464,022,049	1,14 %	29,8	2,51	54,4 %
2015	7,379,797,139	1,19 %	30	2,52	54,0 %
2010	6,956,823,603	1,24 %	28	2,58	51,7 %
2005	6,541,907,027	1,26 %	27	2,65	49,2 %
2000	6,143,493,823	1,35 %	26	2,78	46,7 %
1995	5,744,212,979	1,52 %	25	3,01	44,8 %
1990	5,327,231,061	1,81 %	24	3,44	43,0 %
1985	4,870,921,740	1,79 %	23	3,59	41,2 %
1980	4,458,003,514	1,79 %	23	3,86	39,3 %
1975	4,079,480,606	1,97 %	22	4,47	37,7 %
1970	3,700,437,046	2,07 %	22	4,93	36,6 %
1965	3,339,583,597	1,93 %	22	5,02	N.A.
1960	3,034,949,748	1,82 %	23	4,90	33,7 %
1955	2,773,019,936	1,80 %	23	4,97	N.A.

Tabela 1: Svetovna populacija – temeljni demografski podatki. Vir: <https://www.worldometers.info/world-population>.

Slika 3: *Projekcija prebivalcev Slovenije in Slovencev po narodnosti znotraj Slovenije. Vir: Gams 2017.*

3. Demografsko stanje v Evropi in v Sloveniji

Demografski fenomeni so, razen v vojnah, katastrofah ali epidemijah, navadno dolgotrajni in zato manj pomembni za javnost in tudi za politike, ki najpogosteje razmišljajo pretežno o časovnem razponu nekaj let. Posledica tega je, da so dolgoročne demografske napovedi v javnosti pogosto sprejete z nezainteresiranostjo in tudi s skepso, čeprav so v resnici dolgoročno najpomembnejše. Slovenski demografski dogodki (Gams in Malačič 2019) prinašajo ključno spoznanje, da je človeštvu pred desetletji grozila prevelika demografska rast, ki pa se bo po modernih projekcijah ustavila (Volset idr. 2020), hkrati pa, zaradi upadanja števila rojstev, predvsem malim evropskim narodom grozi izumrtje (Bricker in Ibbitson 2019). Kaj pomaga malo večja ali manjša gospodarska rast, če je vsako leto v Sloveniji 10 000 slovenskih državljanov premalo (Čepar 2021) in so dolgoročne demografske projekcije izredno problematične? Pred izumrtjem pa bosta nastopili slabljenje pomena držav s premajhno rodnoostjo in nazadovanje gospodarstva (Lee idr. 2014). Vrnimo se še nekoliko k sliki 2, ki nam prikazuje delež Evropejcev v svetovni populaciji in pričakovane spremembe v deležu svetovne populacije. Leta 1950, to je, po drugi svetovni vojni, je bilo Evropejcev skoraj 22 % svetovne populacije. Leta 2015 jih je bilo 10 %, leta 2100 jih bo le še 6%. To kaže na katastrofalne posledice evropske demografske politike. A medtem ko bo za velike evropske narode govor le o

nekem določenem zmanjšanju, bodo manjši evropski narodi, kakor sta slovenski in hrvaški, izumrli, če ne bo bistvenih sprememb. Demografske projekcije so enake za Slovence po narodnosti in domicilnih prebivalcih – ni bistvene razlike glede obeh pogledov. Delež Slovencev v svetu se zmanjšuje: z 0,6 promila leta 1950 na 0,2 promila leta 2015 in po projekcijah na 0,09 promila leta 2100. Od druge svetovne vojne do leta 2100 se bo torej delež Slovencev v svetu zmanjšal za 6-krat.

Slovenska demografska gibanja smo analizirali z vrsto svojih lastnih programov in smo jih primerjali s programi EU in Eurostat (Eurostat 2020). Izkazalo se je, da so predikcije zelo podobne, to pa pomeni, da je ob sedanjih predpostavkah prihodnost izrazito predvidljiva. Seveda se lahko razmere spremenijo, to vpliva na projekcije, a neodvisne analize projekcij prof. Malačiča so pokazale, da so bile zgodovinske napovedi nekaj desetletij nazaj zelo točne in natančne (Malačič, Ogrin in Gams 2020). Glavne slovenske analize smo predstavili na sliki 3. Število Slovencev po narodnosti smo zasnovali glede na obstoječe podatke, od zadnjega popisa po narodnosti. Treba je zapisati, da so najnovejši popisi brez opisovanja narodnosti (saj tudi števila splavov ne vodimo), to pa je močno vprašljivo tako s stališča stroke kakor glede vprašanj o hiperglobalni miselnosti, ki namenoma degradira lokalno prebivalstvo (Gams 2017).

Projekcije kažejo, da bo okoli leta 2100 v Slovenji le še pol prebivalcev Slovencev po narodnosti. Podrobnejše analize so dokaj definitivno odgovorile, kaj so ključni vzroki za upadanje rojstev in s kakšnimi ukrepi bi lahko povečali število slovenskih rojstev oziroma preprečili izumrtje Slovencev. Nacionalna marginalizacija Slovencev, podobno kakor večine evropskih manjših narodov, je nakazana do leta 2100 (Slika 3). Manjši narodi bodo, podobno kakor vsi manjši jeziki, ki izumirajo zaradi globalistične angleščine, v nekaj sto letih preprosto izumrli. Celo za Japonsko so projekcije, da bodo Japonci izumrli do leta 2100 (NDTV 2012; Wikipedia 2021). Seveda bodo prej sledila desetletja fizičnega, kulturnega in civilizacijskega nazadovanja, a konec je predvidljiv z osnovnošolsko matematiko: leta 2100 bo v Sloveniji samo še 50 % Slovencev, leta 2500 manj kakor 10 000. Takrat bo tudi vseh avtohtonih državljanov Slovenije (Hrvatov, Italijanov, Madžarov itd.) skupaj manj kakor 10 000. Celemu svetu grozi nazadovanje (Bricker in Ibbitson 2019), vendar se to pri velikih narodih ne pozna tako radikalno kakor pri manjših, kamor sodi tudi Slovenija z dvema milijonoma prebivalcev. Slovenskih državljanov je za 0,03 % svetovnega prebivalstva. Ob ohranitvi stopnje rodnosti na obstoječi nizki ravni bo povprečna starost prebivalcev v Sloveniji do leta 2050 narasla na 48,6 leta, medtem ko je leta 2017 po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije znašala 43,2 leta. Obenem se bo zmanjšala populacija v najbolj aktivni dobi – od 20 do 64 let (do leta 2030 predvideno zmanjšanje za 125 000 oseb). Vse to bo med drugim pomembno vplivalo tudi na trg dela. Napovedi torej kažejo, da lahko v naslednjih tridesetih letih v Sloveniji pričakujemo močno absolutno povečanje števila starejših prebivalcev in še hitrejšo rast njihovega deleža v celotnem prebivalstvu, to pa bo ključno vplivalo na gospodarske razmere, na pokojnine in na kvaliteto življenja (Lee idr. 2014). Spoznanja po začetnih odporih in napadih na nosilce demografskih objav v Sloveniji počasi iščejo v večinskih vsaj poljudnoznanstvenih in strokovnih medijih (Sever 2021, 15–20).

4. Analiza položaja

Kdo in kako forsira ukrepe za zmanjševanje rodnosti oziroma kdo vpliva na življenje modernih Evropejcev in Slovencev? Po nekaj letih študij informacijske družbe ugotavljamo (Pivec, Krisper in Gams 2019), da so zlasti mladi pod velikim ideološkim pritiskom oziroma medijsko propagando, ki spreminja način razmišljanja, podobno kakor so ga sistemi komunističnih držav (Jugoslavija, Rusija, Severna Koreja). Ta medijska propaganda ima dokaj vidne nosilne teme: neoliberalizem, globalizem, potrošništvo, egoizem, raztrganje vseh socialnih vezi od države do družine.

V Sloveniji 17 % žensk nima otrok, mladi moški pa imajo 50 % semenčic glede na stanje pred 40 leti. Če se ustavimo pri zadnjem podatku – nekaj deset let so se večinski mediji posmehovali raziskavam, ki so trdile, da pada število semenčic pri mladih Evropejcih. Hkrati so jih strokovno klasificirali kot statistično nezanesljive. Šele nedavno (Swan idr. 2021) se je spoznanje razširilo v strokovni javnosti. Te motnje so bistveno hujše, kakor bi kdo naivno pomislil. Iz 2,5 milijona semenčic jih normalno ob polni rodnosti moškega in ženske le 20 pride do kraja oploditve. Če je semenčic pol manj, strmo pade možnost zanositve. Iz analiz in objav ni jasno, zakaj se dogajajo omenjene motnje, najbolj verjetna teorija pa je povezana s hormonskimi motilci.

Sistem vrednot potrošništva in protirodnosti širijo svetovne elite, pogosto prek dobrodelnih organizacij. Med njimi je zagotovo tudi fundacija Billa in Melinde Gates, ki deluje prioritarno v dobro človeštva in na tem nivoju je ključno zmanjšanje rojstev. Del tega ideološkega pritiska v svetu pa ni znan, morda nastaja sam od sebe, emergentno, kot del moderne informacijske družbe. Ve se tudi, s katerimi ukrepi ustaviti preveliko število rojstev: razbiti družino, omogočiti lahke ločitve, razbiti poroko in druge ustanove družine, propagirati svobodno izbiro partnerjev, otežiti starševstvo, povečati strošek in ceno otrok, trgati tradicionalne oblike socialnih vezi ...

5. Predlogi Teološke fakultete za povečanju natalitete

V javnih občilih ali pa v osebni komunikaciji je zelo pogosto izraženo mnenje, da je katoliška Cerkev ‚zaostala‘. Mnogi so prepričani, da je konservativna v smislu, da uči nauk, ki ni več aktualen v današnji družbi, ki ni skladen z znanostjo in živi v ‚srednjem veku‘. Zakaj? Razlog so vrednote, ki se dotikajo družinskega življenja, rodnosti, abortusa, evtanazije in spolne morale. Ne le v Sloveniji, tudi drugje v zahodnem svetu katoliškim vrednotam nasprotujejo predvsem levo usmerjeni liberalni mediji. Ne le da nasprotujejo katoliškemu nauku, ki ga uči Teološka fakulteta v Ljubljani, v zadnjih časih smo v Sloveniji priče njihovi ekstremistični drži, ki se izraža z agresivnimi dejanji.¹ Ali je Cerkev zares zaostala, ker zagovarja življenje kot vrednoto? Kaj je vrednota? To je cilj, ki omogoča življenje in preživetje; ne le

¹ Nasprotovanje državnega financiranja društev, ki so proti splavu, in risanje svastike na fasade njihovih prostorov.

posamezniku, temveč vsem posameznikom in družbi kot celoti. V bistvu je vrednota samo to, kar omogoča preživetje.

Jeseni 2010 je evropska škofovska konferenca povabila vse evropske katoliške škofove na posvet z naslovom *Katoliška Cerkev je vznemirjena zaradi ‚demografske zime‘ v Evropi.*² Zavedajoč se, da koeficient 1,5 otroka na žensko še zdaleč ne zadošča za ohranjanje evropske populacije, ki se stara, so škofje sklenili, da je edina rešitev za Evropo trdna in za življenje odprta družina. Rezultat posveta je knjiga *I vescovi europei su demografia e famiglia in Europa*, v kateri je izražena spodbuda evropskim državam, da bi stimulirale nataliteto s pomočjo družinam in da bi z zakonodajo omogočile spremembo načina mišljenja in življenja. V bistvu so samo povzeli nauk, ki ga katoliška Cerkev oznanja že 2000 let in ga bomo v nadaljevanju predstavili.

Krščanstvo kot religija je skozi stoletja pogosto doživljalo pritiske vladajočih elit, a se je s stališča demografije razširilo predvsem zato, ker je dalo družini ključni pomen in ker je vztrajalo pri nauku, da je življenje sveto in neodtujljivo (Kranjc Jakša 2020). Katoliški nauk o družini izhaja iz opredelitve zakonske zveze, ki je temelj družine: »Nobena ideologija ne more zbrisati iz človeškega spoznanja gotovosti, da obstaja zakonska zveza samo med dvema osebam različnega spola.« (GS, tč. 48) Cerkev razume in spoštuje osebe s homoseksualno spolno usmerjenostjo, toda dve osebi istega spola ne moreta spočeti otrok. »Zakonska zveza, s katero mož in žena ustanovita celovito življenjsko skupnost in je po svoji naravi naravnana v blagor zakoncev in roditev ter vzgojo otrok, je med krščenimi od Kristusa Gospoda povzdignjena v dostojanstvo zakramenta.« (ZCP 1055 §1) Katoliška Cerkev je prepričana, da trdnost vezi v družini, ki so bistvene za rodnjo in vzgojo otrok, v največji meri zagotavlja nerazveznost zakona. V Apostolskem pismu o družini je Janez Pavel II. poudaril, da je »med najpomembnejšimi in najnujnejšimi nalogami zakonskih parov v našem času pričevanje za neprecenljivo vrednoto nerazvezljivosti zakonske zveze in zvestobe« (Janez Pavel II., tč. 24).

Sodobna družba na vsakem koraku poudarja človekove pravice. Pri tem pa pozablja priznati pravice najšibkejšim. Katoliški nauk prepoznava človeško osebo od združenja moške in ženske spolne celice pri spočetju zarodka pa do človekove biološke smrti: »Želja po materinstvu in očetovstvu ne upravičuje nobene ‚pravice do otroka‘, pač pa so očitne pravice tistega, ki prihaja na svet. Temu je treba zagotoviti najustreznejše bivanjske razmere s trdno – na zakonu in komplementarnosti dveh podob, očetovske in materinske – utemeljeno družino.« (*Kompendij družbenega nauka Cerkve*, tč. 235). »Otrokove pravice morajo biti zavarovane s pravnim redom /.../ Prva otrokova pravica pa je, ‚da se rodi v družini z materjo in očetom‘, pravica, katere spoštovanje je bilo vedno težavno in ki pozna danes zaradi razvoja genetske tehnologije nove oblike kršitev.« (tč. 244) Cerkev je prepričana, da ima država dolžnost, da varuje družino in otroke:

»Politična skupnost ima dolžnost, da družino spoštuje, jo podpira in ji zagotavlja predvsem: svobodo, da si osnuje svoje ognjišče, da ima otroke in jih vzgaja v

² Zagreb, 30. september–3. oktober 2012.

skladu s svojimi nravnimi in religioznimi prepričanji; zaščito trdnosti zakonske zveze in družinske ustanove; svobodo, da izpoveduje svojo vero, jo predaja naprej, vzgaja v njej svoje otroke s potrebnimi sredstvi in ustanovami; pravico do zasebne lastnine, svobodo, da osnuje podjetje, dobi delo, stanovanje, pravico, da se izseli; na podlagi institucij dežele pravico do zdravstvenega varstva, do pomoči za ostarele in do družinskih doklad; zaščito varnosti in zdravstva, zlasti z ozirom na nevarnosti, kakor so mamila, pornografija, alkoholizem itd., svobodo, da skupaj z drugimi družinami osnuje združenja in da so tako zastopane tudi pri civilnih oblasteh.« (*Katekizem Katoliške Cerkve*, tč. 2211)

Papež Frančišek je pred časom poudaril, da spoštuje vse tiste, ki živijo drugače, kakor uči Cerkev. Imajo osebno svobodo in pravico, izbrati način življenja, ki jim ustreza. Cerkev in znanost pa ugotavljata, da današnja družba z zametavanjem vrednote življenja (abortus, evtanazija, hedonizem, egoizem) drvi v izumrtje. Še več, Cerkev je prepričana, da življenje po katoliškem nauku zagotovo omogoča preživetje. Življenje po verskem nauku je namreč pravica katoličanov (Strehovec 399–400). V *Beli knjigi demografije* je dr. Tadej Strehovec predstavil podatke, ki potrjujejo, da verska prepričanja zelo vplivajo na rodnost (95–98). Projekcije stopnje rodnosti v okviru posameznih verskih skupnosti³ kažejo, da se bo do leta 2050 stopnja rodnosti v okviru posameznih verskih skupnosti višala, v največji meri med verskimi skupnostmi, ki se uvrščajo v monoteistična verstva (islamska verska skupnost predvideva porast vernikov za 73 %, v okviru krščanskih skupnosti pa 35 % porast), medtem ko naj bi leta 2050 delež tistih, ki ne izkazujejo verskega prepričanja, v primerjavi s celotno svetovno populacijo znašal 9 %.

6. Predlogi demografske stroke za povečanje natalitete

Po nekaterih pesimističnih ocenah smo tako v Sloveniji kakor v Evropski uniji najbolj ugoden čas za odziv na demografske spremembe že zamudili, tako da ni mogoče z dokaj preprostimi ukrepi preprečiti izumrtja, a vendarle bi bilo treba demografsko krizo, tako kakor tudi vse druge, s katerimi smo se ali se še soočamo (ekonomska, okoljska, energetska), dojemati predvsem kot vzgonski element, ki nas lahko vodi k spremembam, in ne kot nepremagljivo težavo. Po mnenju nekaterih strokovnjakov je možno z relativno malo dodatnimi sredstvi doseči korenite spremembe na bolje, predvsem pa obrniti negativni trend v pozitivnega. Treba se je zavedati, da premajhna rodnost ni samo ekonomski problem, zaradi nje pomembno pade tudi kakovost življenja in medčloveških odnosov.

Matjaž Gams je kot poročevalec 1. oktobra 2018 državnemu svetu predložil rešitve, ki jih predlaga stroka za preprečitev izumiranja slovenskega naroda. Najprej je poudaril, da priseljevanje v Slovenijo ne bo rešilo naših demografskih težav. Nasprotno pa izseljevanje mladih iz Slovenije pogloblja demografsko krizo. Slovenija mora mladim ponuditi kakovostnejše življenjske možnosti, da ne bodo odha-

³ Študije Pew Research Centre iz leta 2015.

jali v tujino. Predstavil je nekaj konkretnih predlogov, kako je možno reševati problematiko demografskih sprememb. V Sloveniji bi bilo treba dvigniti delež financiranja dolgotrajne oskrbe s sedanjih 0,9 % BDP na vsaj 1,3 % BDP, z ohranjanjem gospodarskega razvoja pa je treba, ob staranju delovne sile, v čim večji meri vključiti starejše in upokojene in vzgajati od vrtca do univerze za tretje življenjsko obdobje za novo solidarnost med generacijami. Uvesti je treba način sodelovanja in komuniciranja v okviru družine, službe in družbe; za to že obstajajo ustrezna orodja in metodologije.⁴ Nato pa se je osredotočil na pomen družine, to pa tudi podrobneje predstavljamo.⁵

Nekateri strateški dokumenti na ravni EU (v obliki zelenih knjig na temo rodnosti, pokojninskih sistemov in migracij) in v Sloveniji (npr. „Strategija dolgožive družbe“⁶; v povezavi z „Resolucijo o družinski politiki 2018–2028 ‚Vsem družinam prijazna družba‘“ (ReDP18–28) in „Strategija ekonomskih migracij za obdobje od 2010 do 2020“) so že sprejeti. Pomemben element reševanja problematike nizke rodnosti v Sloveniji namreč lahko pomeni ustrezna družinska politika, ki jo je treba razumeti v najširšem možnem smislu in ob upoštevanju vseh področij, ki lahko vplivajo na položaj družin v družbi (materialni in vrednostni ukrepi itd.). Družinska politika mora delovati na vseh področjih družinskega življenja in v celotnem obdobju vzgoje in skrbi za otroke. Ukrepi družinske politike morajo biti naravnani pozitivno in zagotavljati neko določeno stopnjo varnosti staršem, ki se odločajo za prvega otroka ali širitev družine. Zaradi številčno čedalje manjših generacij bi bilo treba vložiti več sredstev in truda v to, da se bodo ljudje prej odločili za kakega otroka več in nasploh za družino. Kot možni ukrepi so med drugim prepoznani: a) spodbujanje mladih k porokam in k ustvarjanju družin na podlagi finančnih spodbud ob poroki in ob višjih otroških dodatkih, ki naj bodo neodvisni od premoženja družine; b) omogočanje dostopa do stanovanj za mlade družine pod ugodnejšimi pogoji (imamo 150 000 praznih stanovanj); c) spremembe pokojninske zakonodaje z uvedbo nekaterih bonitet v povezavi s številom otrok v družini.

Stroka se zaveda, da so močni pritiski v smeri zmanjšanja rodnosti, ki bodo kot stranski produkt povzročili izumrtje Slovencev po narodnosti in avtohtonih prebivalcev Slovenije. Zakaj se tega ne zave tudi politika in ne sprejme primernih ukrepov? Konec koncev je nekaj tega dejansko že uspelo, ko smo prek prvih demografskih konferenc dvignili rodnost z 1,2 na 1,5–1,6. Žal pa je do 2,1 še daleč. In zakaj sprejemamo nove in nove ukrepe v negativni smeri, ki še povečujejo pritisk na izumiranje? Zgled je starševski očetovski dopust – veliko sredstev gre za to, učinek pa je negativen, ker zmanjšuje možnosti za uspešno kariero staršev in povečuje celoviti strošek za otroka. Analize kažejo, da je ključna postavka to, kako s povečano ‚ceno‘ (finančno, človeško ...) zmanjšati pozitivne učinke otrok oziroma jih

⁴ Razvijajo jih na Inštitutu Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

⁵ Predloge stroke za rešitev demografske krize povzemamo iz *Bele knjige demografije* (Gams in Malačič 2018).

⁶ Osredotoča se na vprašanje dolgoživosti družbe v povezavi z demografskimi spremembami in s tehnološkim razvojem, ki zahteva spremembe v gospodarstvu in v celotni družbi, nenehno prilagajanje, pridobivanje novega znanja, fleksibilizacijo trga dela, spremembe v življenjskem ciklu ipd.

narediti ,predrage'. Če mora mati delati ves dan v službi, preprosto nima časa za otroke. Če očetje ostanejo doma, škodijo svoji karieri in gospodarstvu/družbi precej bolj, kakor je pozitivnih učinkov zaradi tega ukrepa. Bistvo je to, da otroci niso ,predragi' in da prinesejo več koristi kakor negativnih posledic. Ko predlagamo takšne ukrepe, se zgamejo domači in tuji ideološki lobisti in zgroženo očitaajo, da to pa že ne. Recimo en sam preprost ukrep, ki nič ne stane in je pravzaprav ekonomsko najbolj pošten: število zaposlenih otrok naj se upošteva pri višini pokojnine. Pokojnino dobivajo upokojenci po medgeneracijskem dogovoru tako, da sočasno zaposleni plačujejo pokojnino za svoje starše. Če nekdo nima otrok, je svoje dodatke resda predal svojim staršem, zato pa ni nikogar, ki bi prispeval zanj. Tisti pa, ki imajo otroke, so zagotovili pokojnino sebi in tistim brez otrok. Kje je tu pregovor »Čisti računi, dobri prijatelji« in zakaj ne sprejmemo takšnega ukrepa v smislu spodbujanja števila rojstev? Takšnih ukrepov je cela vrsta, so pa vsi v konfliktu s propagandno ideologijo zmanjševanja rojstev, ki je resda nujna za dobro planeta in človeštva globalno, lokalno v Sloveniji pa njeno uveljavljanje pomeni izumiranje.

7. Sklep

EkspONENTNO večanje števila prebivalcev na našem planetu je demografski problem, vendar ne največji, še zdaleč pa ni usoden za človeštvo. Veliko resnejši je problem upadanja rojstev, ki ga zaznavamo po vsem svetu. Inštitut Jožef Stefan je k temu problemu pristopil znanstveno in povezal spoznanja slovenske demografe: prof. Malačič (Malačič 2006), dr. Milivoja Vida Šircelj (Šircelj 2020) in drugi. Objavljena spoznanja v zbornikih 14 demografskih konferenc in Bele knjige slovenske demografije (Gams in Malačič 2019) so relevantne strokovne podlage za odločanje v naši državi. Po drugi strani pa v slovenski javnosti obstaja veliko zavažanja glede demografskih sprememb, ki so ob konfliktu s stroko privedle do kritik in ideoloških napadov prek socialnih omrežij in v večinskih medijih. Neoliberalni pogledi in gibanja kot tako imenovani ,cancel culture' (moderna spletna oblika ostrakizma, ko se iz družbe izločajo ,drugačni') so se tako razširili v slovenski in v evropski družbi, da so demografske raziskave pogosto pod pritiski. Hkrati pa ugotavljamo, da se profesorji s Teološke fakultete v Ljubljani in raziskovalci Inštituta Jožef Stefan ujemaajo v analizi demografskega stanja in da se njihovi predlogi za rešitev demografske krize v bistvenih točkah ujemaajo. Obojni se zavedajo usodnosti liberalistične in hedonistične miselnosti za slovenski narod in za človeštvo. Rešitev demografske zime vidijo v trdni družini, v kateri bosta oče in mati imela izpolnjene možnosti za sprejetje in vzgojo otrok, otroci pa bodo deležni podpore obeh staršev. Strokovne predstavitve in besedila predstavnikov obeh ustanov zdržijo v primerjavi z moderno znanstveno literaturo (Volset idr. 2020). Lahko zapišemo, da je to zgled, ko gresta religijski nauk in znanost skupaj z roko v roki za preživetje slovenskega naroda in človeštva.

Kratici

- CS** – *Koncilski odloki* 1980 [Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu / *Gaudium et spes* (1965)].
- ZCP** – Zakonik cerkvenega prava 1983.

Reference

- Blangiardo, Giancarlo, in Simona Maria Mirabelli, ur.** 2012. *I Vescovi europei su demografia e famiglia in Europa*. Siena: Edizione Cantagalli.
- Bricker, Darrell, in Ibbitson John.** 2019. *Empty Planet: The Shock of Global Population Decline*. New York: Robintson.
- Čepar, Drago.** 2021. Demografsko vprašanje kot ključ za prihodnost. *Slovenec*, 27. 3. <https://www.slovenec.org/2021/03/27/dr-drago-cepar-demografsko-vprasanje-kot-kljuc-za-prihodnost/>.
- Državni svet.** 2018. Kako preprečiti izumiranje slovenskega naroda. Državni svet. <http://www.ds-rs.si/?q=novice/kako-prepreciti-izumiranje-slovenskega-naroda>.
- Eurostat.** 2020. Statistics explained. European Union. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/19886.pdf>.
- Gams, Matjaž.** 2017. Globalizem in prednosti superinteligence za Republiko Slovenijo. V: Tine Hribar, ur. *Prenova Evrope: Posvetovanje Prispevki za slovenski nacionalni program*. Zv. 2, 118–128. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- — —. 2018. Demografski trendi v svetu in Sloveniji. Youtube video, 11:58. 7. 6. <https://www.youtube.com/watch?v=A4rai9zoNg0>.
- Gams, Matjaž, in Janez Malačič, ur.** 2019. *Bela knjiga slovenske demografije*. Ljubljana: Inštitut Jožef Stefan.
- Janez Pavel II.** 1982. Apostolsko pismo o družini. Ljubljana: Družina.
- Katekizem Katoliške Cerkve.** 1993. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.
- Kolbert, Elizabeth.** 2014. *The Sixth Extinction: An Unnatural History*. New York: Bloomsbury.
- Kompendij družbenega nauka Cerkve.** 2007. Ljubljana: Družina.
- Koncilski odloki.** 1980. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
- Kranjc Jakša, Urška.** 2020. Bioetična vprašanja v neonatologiji. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 1:191–203. <https://doi.org/10.34291/bv2020/01/kranjc>
- Lee, Ronald, Andrew Mason in J. Sambt.** 2014. Is low fertility really a problem? Population Aging, Dependency, and Consumption. *Science* 346:229–234.
- Levine, Hagai, in Shanna H. Swan.** 2015. Is dietary pesticide exposure related to semen quality? Positive evidence from men attending a fertility clinic. *Human Reproduction* 30, št. 6:1287–1289.
- Malačič, Janez.** 2006. *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Malačič, Janez, Tomaž Ogrin in Matjaž Gams, ur.** 2020. *Informacijska družba: Ljudje in okolje*. Zv. F. Ljubljana: Inštitut Jožef Stefan.
- Meadows, Donella H., Jorgen Randers, in Dennis L. Meadows.** *Synopsis: Limits to Growth: The 30-Year Update*. Vermont: Chelsea Green Publishing.
- NDTV.** 2012. Japan population clock shows 'extinction' in 1000 years. *NDTV*, 11. 5. <https://www.ndtv.com/world-news/japan-population-clock-shows-extinction-in-1000-years-482036>.
- Pearce, Fred.** 2008. *Peoplequake, Mass Migration, Ageing Nations and the Coming Population Crash*. London: Transworld Publishers.
- Pivec, Franci, Marjan Krisper in Matjaž Gams, ur.** 2020. *Informacijska družba: Etika in stroka*. Zv. D. Ljubljana: Inštitut Jožef Stefan.
- Sever, V.** 2021. Naš planet brez nas? *Življenje in tehnika*, št. 6 (junij).
- Scott, Michael J.** 2008. Threats to Biological Diversity: Global, Continental, Local. Predstavitev na konferenci „Shifting Baselines and New Meridians: Water, Resources, Landscapes, and the Transformation of the American West (Summer Conference, June 4–6)“. William A. Wise Law Library. <https://scholar.law.colorado.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=water-resources-and-transformation-of-American-West>.
- Strehovec, Tadej.** 2020. Institucionalna religijska reziljentnost v času pandemije koronavirusa v Sloveniji. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 2:395–401. <https://doi.org/10.34291/bv2020/02/strehovec>

- Swan, Shanna H., in Stacey Colino.** 2021. *Count Down: How Our Modern World Is Threatening Sperm Counts, Altering Male and Female Reproductive Development, and Imperiling the Future of the Human Race*. New York: Scribner.
- Šircelj, Milivoja.** 2020. *Osnove demografije in demografski razvoj Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Šokić, Ivan.** 2019. Posvet pri predsedniku Pahorju o rodnosti in demografiji: Evropejci, Slovenci, belci, ki imamo rodnost pod 1,6 odstotka – to vodi edino v izumrtje. Nova24TV, 28. 3. <https://nova24tv.si/slovenija/video-posvet-pri-predsedniku-pahorju-o-rodnosti-in-demografiji-evropejci-slovenci-belci-ki-imamo-rodnost-pod-16-odstotka-to-vodi-edino-v-izumrtje/>
- Vollset, S. E., E. Goren, Jackie Cao Chun-Wei Yuan, Amanda E. Smith, Thomas Hsiao, Catherine Bisignano, Gulrez S. Azhar, Emma Castro, Julian Chalek, Andrew J. Dolgert, Tahvi Frank, Kai Fukutaki, Simon I. Hay, Rafael Lozano, Ali H. Mokdad, Vishnu Nandakumar, Maxwell Pierce, Martin Pletcher, Toshana Robalik, Krista M. Steuben, Han Yong Wunrow, Bianca S. Zlavog, in Christopher J. L. Murray.** 2020. World population likely to shrink after mid-century, forecasting major shifts in global population and economic power. *The Lancet* 396, št. 10258:1285–1306.
- Wikipedia.** 2021. Aging of Japan. 22. 11. https://en.wikipedia.org/wiki/Aging_of_Japan.
- Zakonik cerkvenega prava.** 1983. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.